

BIZNESDA AXBOROT TIZIMLARI VA UNING ROLI

Mamaraimov Abror Kamoliddin o'g'li

O'zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali assistent o'qituvchisi

Tilavov Shahzod Akbar o'g'li

O'zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali talabasi

Xursandov Suxrob Axmat o'g'li

O'zbekiston Milliy Universiteti Jizzax filiali talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada axborot texnologiyalarining biznesdagi rolini oshirishning hozirgi tendensiyalari ko'rib chiqilgan. Raqamli texnologiyalarni joriy etish ko'plab ishlab chiqarish jarayonlarini tezlashtirish, xodimlar xarajatlarini kamaytirish, shuningdek, boshqaruv jarayonlarini avtomatlashtirish imkonini beradi. Maqolada zamonaviy iqtisodiyotni raqamlashtirish jarayonida korxonalar yoki mamlakat darajasida hamda global miqyosda texnologik innovatsiyalarning roli va ahamiyati alohida yoritib o'tilgan. Maqolada ko'rsatilganidek, axborot texnologiyalarining afzalligi shundaki, ular u yoki bu zarur ma'lumotlarga tezkor kirishni ta'minlaydi, turli parametrlar bo'yicha ma'lumotlarni qidirish imkonini beradi. Shu bilan birga, juda ko'p sonli foydalanuvchilar bir vaqtning o'zida ma'lumotlardan foydalanishlari mumkin bo'ladi.*

Kalit so'zlar: axborot texnologiyalari, raqamli iqtisodiyot, avtomatlashtirish, Internet, tarmoq platformalari, iqtisodiy jarayonlar, axborot tizimlarining roli, biznesning axborot tizimlaridagi o'rni,

Birinchi bo'lib tizim haqida ma'lumot bersak, "**Tizim**" deganda, bir vaqtning o'zida ham yagona, yaxlit deb qaraladigan har qanday obyekt, ham qo'yilgan maqsadlarga erishish manfaatlarida birlashtirilgan turli elementlar majmuyi tushuniladi. Ma'lumki bugungi kunda turli xil tizimlar yaratilgan bo'lib ular o'z tarkibi va bosh maqsadi

bo'yicha bir-biridan farqlanadi. Tizim tushunchasi keng tarqalgan va juda ko'p maqsadlarda qo'llaniladi. Axborot tizimlariga nisbatan qo'llanilganda aksariyat hollarda texnik vositalar va dasturlar to'plami nazarda tutiladi. Kompyuterning faqat apparat qisminigina tizim deb atash mumkin. Muayyan amaliy vazifalarni bajarish uchun hujjatlarni yuritish va hisob kitoblarni boshqarish jarayonlari bilan to'ldirilgan ko'plab dasturlarni ham tizim deb hisoblashimiz mumkin.

Axborot tizimi - qo'yilgan maqsadlarga erishish yo'lida axborotni to'plash saqlash ishlov berish va chiqarishda foydalanildigan vositalar, usullar va xodimlarning o'zaro bog'liq majmuyi. Bugungi kundagi zamonaviy axborot tizimi tushunchasi axborotga ishlov berishning asosiy texnik vositasi sifatida shaxsiy kompyuterlardan foydalanishni nazarda tutadi.

Biznesda axborot tizimlarining roli.

Biznesda axborot tizimlarining roli hayotiydir va tadbirkorlik faoliyatining har bir sohasida qo'llaniladi. Quyidagi asosiy o'rtachaliklarda axborot tizimlarining roli katta:

Ma'lumot almashish va tahlil qilish: Axborot tizimlari, tadbirkorlarga turli manbalar orqali ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va ma'lumotlardan tashkil topgan tanlovlarini o'rganish imkoniyatini ta'minlaydi. Bu, strategik qarorlar qabul qilishda va biznesni rivojlantirishda yordam beradi.

Boshqarish va to'lov usullari: ERP tizimlari, moliyaviy ma'lumotlarni birlashtirib, tadbirkorlik faoliyatini boshqarish va to'lov jarayonlarini tizimliroq amalga oshirish imkonini beradi.

Mijoz bilan aloqalar boshqarish: CRM tizimlari, mijozlar bilan aloqa o'rniga tadbirkorlar uchun aniq va to'liq ma'lumotlar olishni, mijozlar bilan munosabatlarni boshqarishni osonlashtiradi.

Ma'lumotlar bilan ishlash va qo'llab-quvvatlash: Biznesda axborot tizimlari, xodimlar o'rtasidagi ma'lumot almashishni osonlashtiradi, ularning bir-biriga va tadbirkor faoliyatining bir-biriga qo'llanishiga imkoniyat yaratadi.

Strategik analitika va taklif qilish: Business Intelligence (BI) tizimlari, ma'lumotlarni tahlil qilish va statistik ma'lumotlarni ta'minlash orqali tadbirkorlarga strategik qarorlar uchun asosiy ma'lumotlarni taqdim etishda yordam beradi.

Turli kanallarda tadbirkorlik faoliyatini osonlashtirish: Axborot tizimlari, hujjatlar, ma'lumotlar va mijozlar bilan o'zaro ishlashda yordam beradigan turli kommunikatsiya va ma'lumot almashish vositalarini o'z ichiga oladi.

Xavfsizlik: Tadbirkorlar uchun ma'lumotlar himoyalash ahamiyati juda yuqori. Xavfsizlik tizimlari, ma'lumotlar bazalarini, axborot o'tkazuvchanliklarini va tadbirkorlik tizimlarini hujjatlangan hujumlar va xavfli holatlardan himoya qilishda katta ro'lini o'ynaydi.

Onlayn sotish va e-tijorat: E-commerce platformalari, tadbirkorlarga onlayn sotish uchun vosita taqdim etadi. Bu, yangi mijozlar qazanish, xizmatni kengaytirish va xaridorlar bilan birgalikda ishlash imkoniyatlarini osonlashtiradi.

Tadbirkorlik jarayonlarini optimallashtirish: ERP tizimlari, jarayonlarni avtomatlashtirish, doimiy ravishda mahsulotlarni sotishni tashkil etish, inventarizatsiyalarni boshqarish va boshqa jarayonlarni optimallashtirishda yordam beradi. Biznesda axborot tizimlari, tadbirkorlarga mahsulotiviy va ish faoliyatini osonlashtirishda katta qo'llanma ta'minlaydi, hamda ma'lumotlarni yaxshi boshqarish, biznesni rivojlantirish va raqobatda qolib ketishda muhim ahamiyatga ega. Globallashuv jarayonida axborot texnologiyalari zamonaviy jamiyat kundalik hayotining ajralmas qismiga aylandi. Bugungi kunda axborot texnologiyalari ishlab chiqarishning eng muhim omillaridan biri bo'lib, u ilmiy sohada ham o'zgarishga sabab bo'lib asosiy obyekt turli iqtisodiy jarayonlarni axborot-texnologik ta'minlash bo'lgan yangi tushuncha – "raqamli iqtisodiyot"ni shakllantirdi. Raqamli iqtisodiyotning asosiy xususiyatlaridan biri bu texnologiyalarning bir tarmoqdan boshqasiga konvergentsiyasi va raqamli iqtisodiyotda hamda uning sanoatdan o'zgartirilayotgan qismida ham buzg'unchi, ham birlashtiruvchi texnologiyalarning tendensiyalari, uning intellektual harakatchanlik bilan aloqasi va innovatsiyalar bilan aloqasidir. Shunday ekan bugungi tobora rivojlanib borayotgan

raqamli iqtisodiyot sharoitida biznes jarayonlarini samarali yo'lga qo'yish, bozorda erkin raqobat qila olish hamda eng asosiysi sarf-xarajatlarni kamaytirish orqali iqtisodiy yuksalishga erishishda zamonaviy axborot texnologiyalarni qo'llamasdan amalga oshirishning imkoni yo'q. Shu sababli mazkur yo'nalishda tahlillar hamda tadqiqotlar olib borish muhim ahamiyat kasb etadi. Axborot tizimlari, tadbirkorlik faoliyatida ma'lumotlarni to'plash, boshqarish va ularga qo'llanishda katta ro'li bajaradi. Bu tizimlar, moliyaviy boshqaruv, mijozlar bilan aloqa, ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish, strategik analitika va tadbirkorlik faoliyatini sifatli boshqarish uchun xizmat qiladi. Ular, tadbirkorlar uchun onlayn sotish, ma'lumotlar bilan ishlash, hamkorlik va qo'llab-quvvatlash imkoniyatlarini yaratishda katta o'rin tutadi. Xavfsizlik tizimlari orqali, ma'lumotlar himoyalashda, tadbirkorlar o'rtasidagi axborot almashishda va mijozlar bilan munosabatlarda etkazib borishda ahamiyatli vazifalarni bajaradi. Axborot tizimlari, tadbirkorlikni zamonaviy, samarali va samarador qilishda asosiy vositalardir. Biznesda axborot tizimlarini yangi texnologiyalar orqali amalga oshirish, tadbirkorlar uchun eng so'nggi va samarali echimlardan biri bo'lib chiqadi. Yangi texnologiyalar, tadbirkorlarga ish faoliyatini osonlashtirish, samaradorlikni oshirish, va raqobatda qolib ketish uchun qo'shimcha imkoniyatlar yaratishda yordam beradi. Quyidagi bir necha yangi texnologiyalarni axborot tizimlarini yangilashda va rivojlantirishda foydalanish mumkin:

Yadroviy sohasi texnologiyalari: Quantum computing, nanotexnologiyalar, va boshqa yadroviy sohasi texnologiyalari, ma'lumotlarni tez va samarali sifatda qayta ishlash, xususan, ma'lumotlarni tahlil qilish uchun yangi imkoniyatlar yaratishda ishlatiladi.

Ishlab chiqarish texnologiyalari (IoT): IoT, qurilmalar orqali ma'lumotlarni to'plash, uzatish, va boshqarishda yordam beradi. Bu, tadbirkorlarga real vaqtli ma'lumotlarga ega bo'lish, tijoratni optimallashtirish, va xizmatlarni yangilashda imkoniyatlar yaratadi

Yadroviy ishlab chiqarish (AI) va Ma'lumotlar tahlili: AI va ma'lumotlar tahlili, biznes ma'lumotlarini tahlil qilish, so'rovlar javob bermoq, yaratish vaqtini kamaytirish, mijozlar bilan o'zaro aloqalarni boshqarish, va raqobatda qolib ketish uchun foydalaniladi.

Blockchain texnologiyasi: Blockchain, xavfsizlikni ta'minlash, ma'lumotlar almashish va ma'lumotlarni uzatish, ishchi tarmoqlar orasida ma'lumot almashish va boshqarishda yordam beradi.

5G texnologiyasi: 5G, tez internet va aloqa orqali ishlash uchun yuqori tezlik va bog'liqlik taqdim etadi. Bu, mobil ishlab chiqarish, IoT qurilmalari, va onlayn tadbirkorlikni rivojlantirishda katta ro'li o'ynaydi.

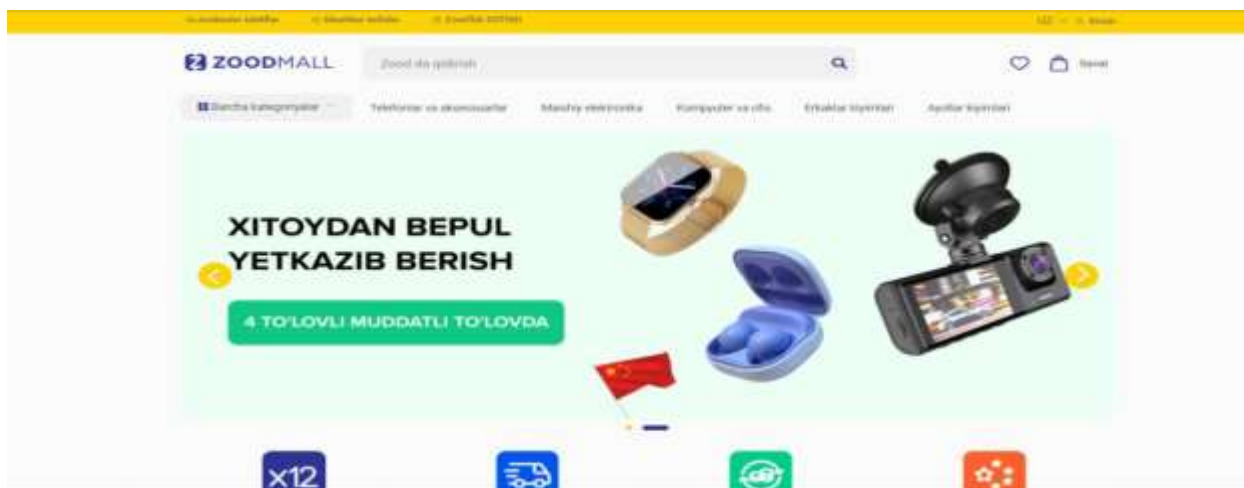
Robototexnika: Biznesda robotlar va avtomatlashtirilgan tizimlar, jarayonlarni optimallashtirish, ish faoliyatini osonlashtirish, va inson resurslarini samarali boshqarishda qo'llaniladi.

Kiber xavfsizlik: Yagona xavfsizlik, biometrik identifikatsiya, va boshqa kiber xavfsizlik texnologiyalari, tadbirkorlarga ma'lumotlarni himoyalashda yordam beradi

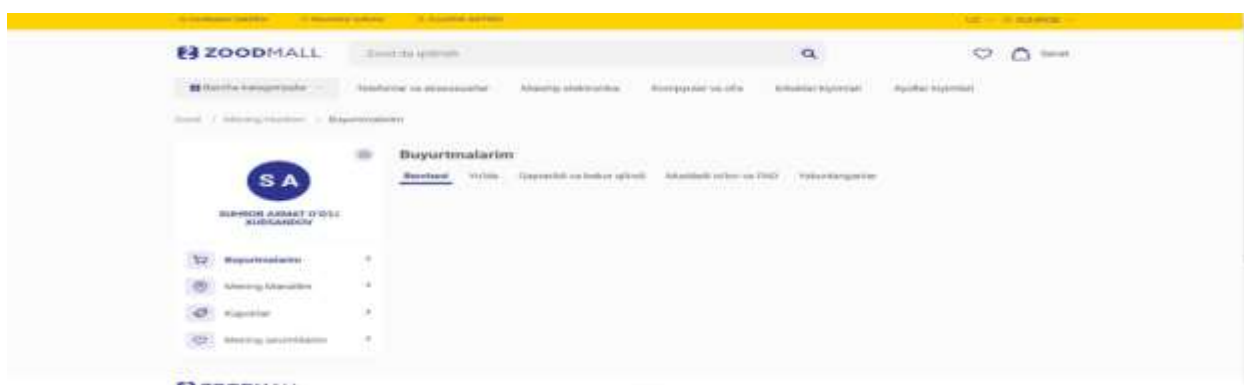
Augmented Reality (QR): QR, o'yin, ta'lim, marketing va sotish sohalarida foydalaniladigan vaqtinchalik texnologiyasi sifatida boshqariladi.

Biometrika va identifikatsiya texnologiyalari: Biometrik identifikatsiya, tadbirkorlarga ma'lumotlarni xavfsiz boshqarish, kirishni nazorat qilish, va mijozlarga xizmat ko'rsatishda yordam beradi. Yangi texnologiyalar, tadbirkorlarga keng imkoniyatlar yaratishda va biznes faoliyatini rivojlantirishda katta o'rin tutadilar. Bu texnologiyalarni tadbirkorlik strategiyalaringizga moslashtirish va ularni muvofiq loyihalashda foydalanish, biznesingizni innovatsiyalar, samaradorlik va raqobatda qolib ketish yo'lida muvaffaqiyatga yetkazadi.

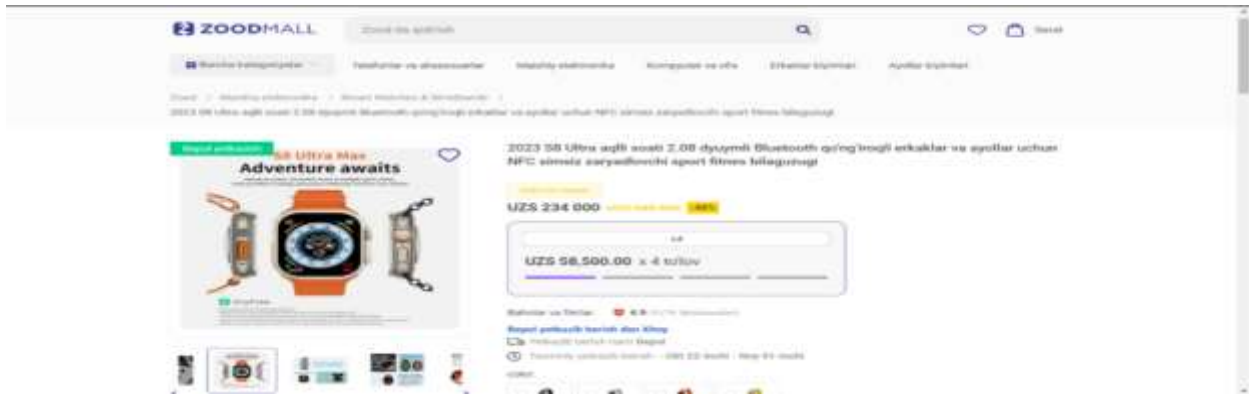
Amaliy qism: Misol uchun <https://www.zoodmall.uz> sayti. Bu saytning maqsadi maishiy texnikadan tortib kiyim kechakgacha xaridlarni qilish mumkin.

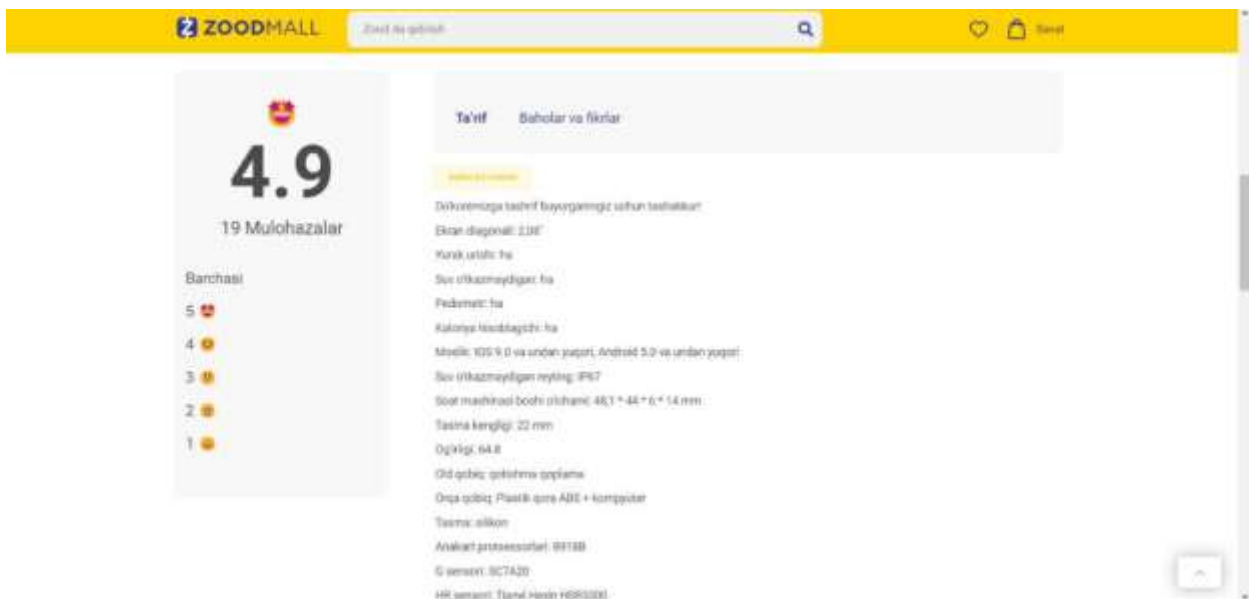
Birinchi navbatda bu saytdan ro'yxatdan o'tib ko'ramiz:

Ro'yxatdan o'tishimiz uchun bizdan shaxsiy telefon raqamimizni so'raydii va biz uni kiritamiz. Undan keyin bizning shaxsiy telefon raqamimizga 4 xonali kod keladi, va biz uni kiritib ro'yxatdan o'tamiz.

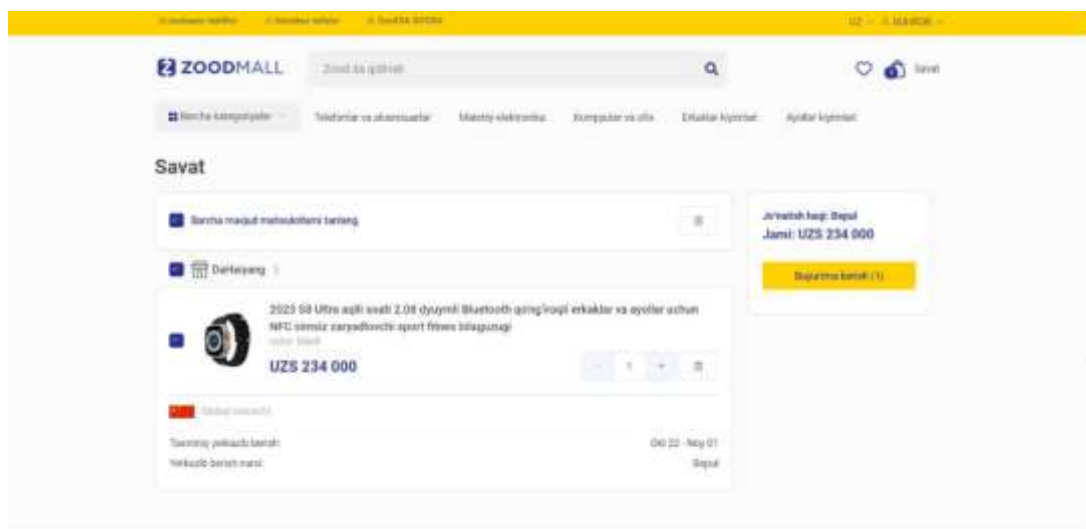
Biz keyin bu saytdan S8 Ultra aqlli soati 2.08 dyumli qo'l soatini ko'rib Chiqdik Bu saytning shunisi qulayki 4 qismga bo'lab to'lash mumkin. Undanham yaxshisi hozir bu qurilma chegirmada ekan. 448 500 so'mlik mahsulot skidkada -48% 234 000 so'mga tushgan ekan Hatto bepul yetkazib berish xizmatiham mavjud.

Endi bu mahsulotimizning tarif va xususiyatlarni ko'rib chiqamiz.

Baho va sharhlar juda yaxshi 4.9 bal berilgan. Xususiyatlari haqida gaplashsak: 2.08 dyumli ekran, yurak urushu kaloriya hisoblagichi padometrlari bor. Suv

o'tkazmaydigan IP67. Lityum batareya sig'imi. 180 mA/soat. Fodalanish muddati 5-6 kundan iborat ekan. Yana ko'p qulay afzalliklari bor ekan.

Bu mahsulot bizga yoqdi va biz buni savatchamizga solib buyurtma bermoqchimiz. Taxminiy yetkazib berish okt 22-1 noyabr vaqtlari ekan

Xulosa: Xulosa qilib aytish joizki axborot tizimlarining biznesdagi roli juda muhim. Axborot tizimlari orqali biznes yuritish imkoniyatlari keng qamrovli, Biznesda axborot tizimlarining roli juda katta. Ularni samarali boshqarish va rivojlantirish, tadbirkorlarga ma'lumotlarni birlashtirish, mijozlar bilan munosabatlarni o'rganish, strategik qarorlar olish va raqobatda qolib ketish uchun bir qator asosiy vazifalarni bajarishda ahamiyati ko'proq bo'lib chiqadi.

Axborot- shaxsiy rivojlanish, qaror qabul qilish, innovatsiyalar, muloqot va muammolarni hal qilish uchun zarurdir. Axborotsiz hayotga moslashish, o'sish va rivojlanish qobiliyatimiz cheklangan bo'lar edi. Korporativ axborot tizimini yaratishda umumiy strategik maqsad iqtisodiy samaradorlikni oshirish va korxonaning ishlab chiqarish ko'rsatkichlarini sifat jihatidan yaxshilashga imkon beradigan boshqaruvni

takomillashtirish hisoblanadi. Korxonada axborot tizimini yaratish doirasida ushbu maqsadga erishish korxonada barcha axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali amalga oshirilishi kerak, xususan: - ishonchli ma'lumotlarni to'plash; - ishlab chiqarish va xo'jalik faoliyati faktlari to'g'risidagi ma'lumotlarni tezkor qayta ishlash; - boshqaruv qarorlarini qabul qilishda analitik yordam; Korxonada tarkibida joriy tizimlarni yangi loyihalarni amalga oshirishga yuborilishi kerak bo'lgan kuchli va iste'dodli dasturchilar osib qo'ymasligi uchun amalga oshirilayotgan tizimlarni qo'llab-quvvatlash bo'limini rejalashtirish mantiqiy.

Foydalanilgan Adabiyotlar

1. С.С.Еуломов, Р.Х.Алимов, Х.С.Лутфуллаев ва бошқ./Ахборот тизимлари ва технологиялари: Олий ўқув юртлари талабалари учун дарслик. Т.: “Шарқ”, 2000.- 592 б.
2. Ralph M. Stair. George W. Reynolds. Principles of Information Systems A Managerial Approach. 2010 Course Technology, Cengage Learning. 705 p.
3. R. Kelly Rainer Jr. Brad Prince. Introduction to Information Systems Supporting and Transforming Business. Sixth Edition. 2016. John Wiley
4. Тавбоев С. А. и др. НЕКОТОРЫЕ МЕТОДЫ И ЗАДАЧИ ЦИФРОВОЙ ОБРАБОТКИ И РАСПОЗНАВАНИЯ ИЗОБРАЖЕНИЙ //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2022. – С. 334-339.
5. Tavboyev Sirojiddin Akhbutayevich, Mamaraïmov Abror Kamoliddin ugli, and Karshibaev Nizomiddin Abdumalikovich, “Algorithms for Selecting the Contour Lines of Images Based on the Theory of Fuzzy Sets”, TJET, vol. 15, pp. 31–40, Dec. 2022.
6. Obid o'g A. S. J. et al. Numpy Library Capabilities. Vectorized Calculation In Numpy Va Type Of Information //Eurasian Research Bulletin. – 2022. – Т. 15. – С. 132-137.
7. Naim o'g'li M. D., Shokir o'g'li B. Z. МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ИСКУССТВЕННЫХ НЕЙРОННЫХ СЕТЕЙ С УЧИТЕЛЕМ //Новости образования: исследование в XXI веке. – 2023. – Т. 1. – №. 9. – С. 1260-1264.
8. Patricia Wallace. Introduction to Information Systems. 2015, 2013 by Pearson Education, Inc., One Lake Street, Upper Saddle River 442 p.
9. Мамараïмов А., Мухторов Л., Рахимов А. Fanlarni o'qitishda netsupport school ilovasidan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari //Информатика и инженерные технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 266-273.

10. Чорркулов Г., Норматов Н., Мамараимов А. Роль анализа текстовых связей в электронных документах в информационной безопасности //Информатика и инженерные технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 67-71.
11. Норматов Н., Мамараимов А. Ta'lim tizimida baholash tizimini avtomatlashtirishni joriy etish jarayonlari va foydalanish metodlari //Информатика и инженерные технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 356-359.
12. Мамараимов А., Мухторов Л., Рахимов А. Fanlarni o'qitishda netsupport school ilovasidan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari //Информатика и инженерные технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 266-273.
13. Мамараимов А., Чорёркулов Г., Норматов Н. Tanib olish modullarini dasturiy amalga oshirish //Информатика и инженерные технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 38-44.